

Forfatter: Ewald, Johannes

Titel: Udrag fra Herr Panthakaks Historie og Meeninger

Citation: Ewald, Johannes: "Herr Panthakaks Historie og Meeninger", i Ewald, Johannes: *Herr Panthakaks Historie og Meeninger*, udg. af Johnny Kondrup, Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, Borgen, i samarbejde med Nyt Dansk Litteraturselskab, cop. 1988, s. 191. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-ewald01dkval-shoot-idm140540296605088/facsimile.pdf> (tilgået 24. april 2024)

Anvendt udgave: Herr Panthakaks Historie og Meeninger

- lige. – *sex Måle*: godt 45 km. – *Conreacor*: medforstander, vice-rector. – *Misocasmus*: græsk: Verdenshader. – *afagtere*: mere svoren. – *ventelig*: sandsynligvis. – *hypochondriske*: præget af indbildt sygdom og pirrethged. – *nymodigi*: nymodens.
- 24 *Dette har al Ansvælse af en mørk Tale*: Dette ser helt uforståeligt ud.
- 25 *en Virkning ... Årsag*: Hentydning til et hovedpunkt i G.W. Leibniz' (1646-1716) og hans elev Chr. Wolffs (1679-1754) filosofi, nemlig læren om, at alt eksisterende udover en virkning, hvorfor også alt har en årsag. Et givet fænomens årsag er den «nødvendige og tilstrækkelige» forklaring på fænomenet. Den første og tilstrækkelige årsag til verden er Gud. Se i øvrigt s. 63 f.
- 26 *Q.E.D.*: Quod Erat Demonstrandum: latin: hvilket var at bevise; slutformel i logisk bevisførelse. Oprindelig fra den græske matematiker Euklids Geometriens begyndelsesgrunde, ca. 300 f.Kr. – *rimeligt*: sandsynligvis. – *Vid. supra*: Vide supra (latin): se ovenfor. – *Men Gud forstaaer os, sagde Fader Pansa*: let tillempet citat fra forordet til G.W. Rabeners (1714-71) satire *Antons Pansa von Mancha Abhandlung von Spruchwörtern* (Satiren, 1764, IV s. 26). – *a priori og posteriori*: latin: ud fra det forudgående og der efterfølgende, dvs. ud fra logikken og ud fra erfaringen. – *dersom ikke Vanen ... blev jaget ud*: hentydning til et berømt sted hos den romerske digter Horats (65-8 f.Kr.): *Naturam expellas furca, tamen usque recurret* (Epistola I, 10,24), oversat: Jag naturen ud med forken, den kommer dog altid igen. – *ueffemmelig*: utilregnelig.
- 27 *Machine*: maskine. – *Den ærgerlige Krænke af H***: H**s skandalikronik. – *Primaer*: elev i øverste klasse, Prima, i en lærd skole. – *Præceptor*: lærere. – *Commentatores*: latin: egentlig personer der kommenterer, her kommentarbind til de klassiske tekster. – *hypochondrisk Blod*: pirreligt sind. – *Baccalaureus*: latin: ældre studerende, akademiker af laveste grad. – *i den zærligste Chæie*: i den nydeligste lille tale. – *paasod Rang og Søde over ham*: hævdede at have højere rang og dermed ret til at sidde på en finere plads end han. – *Academiet*: universitetet. – *recensere*: anmeldte. – *Dissertation ... H**ans*: latin: Afhandling om H**s lærde mænd. – *Pidibuser*: papirstrømper til optænding.
- 28 *gabede ... paa*: gloede på, her lyttede til med åben mund. – *Jøderne ... Egypterne*: (fig. 2. Mosebog kap. 12 stemte Gud ægypternes sind gunstigt mod israelitterne, da disse skulle forlade landet. Af deres tidligere fjender fik israelitterne således både solv- og guldsmykker og klæder.
- 29 *libri memoriales*: latin: huskebøger, formentlig indeholdende remser. Manuskriptet har oprindelg: *Grammatiker*. – *Thesaurer* (af græsk thesauros: skatkammer): ordbøger eller koncentrerede håndbøger. – *Vestibuler*: (af latin vestibulum: indgang): begynderbøger. – *per Accidens*: latin: tilfældigvis. – *de Ciceronianske Skjønheder*: Marcus Tullius Cicero (106-43 f.Kr.), romersk politiker, forfatter og advokat, efterlod en række tekster, som i formel henseende regnes for de mest fuldendte i den latinske litteratur. – *gjøve sig saa forstaaelig [i Latinen] som en Polack*: sigter måske til det faktum,

- at polsk er stærkt influeret af latin, som langt op i nyere tid var Polens officielle sprog. Især det 17. århundredes poetiske blanding af polsk og latin (macaronismens) var berygtet. – *Authores*: forfattere. – *Sallustius*: Gaius Sallustius Crispus (86-35 f.Kr.), romersk embedsmand og historiker. – *en affectet Nar i Preussisk Uniform*: Sallustius deltog i den romerske borgerkrig på Casars side og blev senere statholder i provinsen Nordafrika, hvor han groft udplyndrede befolkningen. – *Giv en efter det Pariser Til-Suit*: Cicero en elegant og overfladisk nar. Sigter vel til det faktum, at Ciceros værker mindre udmærker sig ved dybsindighed end ved formel elegance. – *Plinius*: P. den yngre (62-114), romersk forfatter, især kendt for sine breve. – *for fuld af Blomster*: for blomstrende, dvs. farverig i sin stil. – *Curtius*: Quintus C. (1. årh. e.Kr.), romersk historiker. – *Geb-Recht*: tysk, ordret oversat: Giv ret. – *Homer*: græsk digter fra det 8. årh. f.Kr. Antages at være ophavsmand til *Iliaden* og *Odysséen*.
- 30 *Bemærkelse*: betydning. – *Perrault*: Charles P. (1628-1703), fransk forfatter. Deltog i det 17. århs litterære fejde mellem sklassisister og «modernister» med bla. digtet *Le Siècle de Louis le Grand*, 1687, hvori de antike digtere, deriblandt Homer, blev stærkt nedvurderet til fordel for de samtidige. – *Boileau Despreaux*: Nicolas B.D. (1636-1711), fransk kritiker og satirisk digter. Klassicist og modstander af Perrault i ovennævnte litterære fejde. – *Ferrisson*: Jean T. (1670-1750), fransk litterat. Tog del i ovennævnte litterære fejde på modernisternes side. Placerede renaissance-digteren Tasso over Homer og Vergil. Fra 1731 professor i græsk og latinsk filosofi. – *Chapelain*: Jean C. (1595-1674), fransk digter og medstifter af Det franske Akademi. Skrev bla. eposfragmentet *La Pucelle*, 1656. – *Sentiments*: fransk: følelser. – *Boeotier*: mand fra landskabet Boetien, der sydøstlige hjørne af det græske fastland. Befolkningen her havde ry for bondekshed. Homer var iflg. overleveringen fra øen Chios. – *de danske Mikkler . . . de latinske Bugener*: første led dannet over talemåden: den tyske Mikkler, som betyder den brave, indskrænkede tysker.
- 31 *Tømpen*: prygleredskab af tov. – *beskjæret*: beskåret. – *den beste Verden*: hentydning til det 18. århs theodicédiskussion, jf. s. 160f. – *det glimrende*: det som blot glimrer, uden at være guld. – *en Enthusiast*: en begejstret person, her nærmest en sværmer. – *Sybaritiske Lyster*: lyst til luksus og vellevned (Den syditalienske by Sybaris var i oldtiden berygtet for indbyggernes vellevned).
- 32 *blindings*: blindt. – *Slaver*: slaver, her tilhængere. – *brystfældig*: brystfældig, faldefældig. – *Pyrrhonisme*: skepticisme, atomfattende evivl (efter den græske filosof Pyrrhon (død 288 f.Kr.), hvis grundsætning var, at man måtte tvivle om alt for at finde sandheden). – *Misocosmi*: latinsk genitiv, altså Misocosmus. – *Præcepta*: latin: regler.
- 33 *employert*: ansat. – *Waisen-Hauset*: vajsnehuset, en stiftelse hvor forældreløse børn bor og undervises (tysk: Waisen = forældrelose). – *Halle*: universitetsby ved floden Saale, ca. 30 km nordvest for Leipzig. Byen var en pietetisk højborg. – *et lovligt Kald*: en gyldig grund. – *Ethymologie*: viden-